

Radojka ABRAMOVIĆ, Lav svetog Marka, simbol Serenissime, predstavljen u umjetnosti grada Kotora, Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru, Kotor, 2017., 103 str.

Središnja tema knjige koju ovdje prikazujemo usmjerena je na svakovrsne prikaze lava sv. Marka – zaštitnika Mletaka i Mletačke Republike – u gradu Kotoru, na raznim materijalima, odnosno objektima, kao i u raznim tehnikama.

Prvo nas poglavlje »Lav svetog Marka, simbol Serenissime, predstavljen u umjetnosti grada Kotora« (5-12) uvodi u simboliku lava, zatim misionarsku ulogu evanđelista sv. Marka (čiji je simbol krilati lav) te početak štovanja kulta sv. Marka u Mlecima nakon prenošenja svećevih relikvija iz Aleksandrije 828. godine. Analiziraju se, nadalje, razne ikonografske inačice u prikazu lava: *in moleca* (rakova školjka), *tipo andante* (hodajući lav) i *tipo stante* (lav koji stoji opirući se na stražnje noge) i ukazuje se na stupanj rasprostranjenosti prikaza duž istočne obale Jadrana. Slijedi sažet osvrt na »Kotor pod protektoratom Venecijanske Republike« (13-18), razdoblje koje je trajalo gotovo puna četiri stoljeća. U središnjem dijelu knjige (18-95) obrađuju se prikazi mletačkoga lava na materijalnim spomeničkim zdanjima u Kotoru, u slikarstvu, na srebrnim predmetima, kao i u knjigama, rukopisima i dokumentima. Taj dio započinje opisom mletačkoga lava na glavnim gradskim vratima koji je 1945. godine otučen te samo prema starim fotografijama znamo njegov prvotni izgled. Autorica, nadalje, obrađuje prikaz mletačkoga lava nad sjevernim gradskim vratima, nestali reljef nad južnim gradskim vratima, prikaz na kuli gradskoga sata, na istočnoj fasadi kuće pod brojem 313 (s grbom providura Alvisea Minotta, druga polovica 16. stoljeća), na kući staroga nahodišta s natpisom prefekta Epira Giovannija Giusta (1769.), na kamenici u dvorištu palače plemićke obitelji Pima, iznad prozora u dvorištu današnjega Kulturnog centra (18. stoljeće) i s nadvratnika iznad natpisa na nekadašnjoj Vojnoj bolnici, prostor koje je danas dio Kulturnoga centra (1769.). Najviše se prikaza mletačkoga lava nalazilo duž kotorskih fortifikacija koje čine bedemi oko grada i oni nad gradom. Neki od njih s vremenom su preneseni u muzejske ustanove (Lapidarij, Pomorski muzej Crne Gore), ali brojni od njih i danas se nalaze na prvotnome mjestu. To je lav izrađen za vrijeme dužda Antonija Grimanija (početak 17. stoljeća), nad sjevernim gradskim zidinama uz rijeku Škurdu (16. stoljeće); nadalje na položaju Valier s desne strane ulaza u grad ispred gradske tržnice (16. stoljeće), iznad ribarnice unutar gradske tržnice (17. stoljeće), na ulazu u utvrdu sv. Ivana (18. stoljeće) i na utvrdi sv. Stjepana (17. stoljeće). Uz sve primjere prikaza redovito se, uz uobičajenu ikonografsku raščlambu, donose i natpisi (ako su sačuvani) koji ponajviše svjedoče o aktualnim mletačkim duždevima ili providurima. Slijede primjeri prikaza lava sv. Marka na srebrnom relikvijaru (i njegovu poklopcu) sv. Tripuna, kao i prikazi na mletačkom novcu, koji je tada bio u opticaju u Kotoru. Posebna su cjelina zavjetni darovi Kotorske biskupije – medalje i privjesci, a zanimljiv je i osvrt na prikaz lava na ikoni sv. Tripuna, rad Ilije Moskosa (Muzej sakralne umjetnosti kotorske katedrale).

Bokeljsko je brodarstvo stoljećima prednjačilo na istočnome Jadranu, služeći svome gradu i njegovim žiteljima i u ratnim nepogodama i u miru za trgovinu. Stoga su vrlo zanimljive slike jedrenjaka s motivima mletačkoga lava na plamencima i zastavama bokeljskih brodova, a uz podatke o imenima brodova, slikarima i vremenu nastajanja slike (mahom 18. stoljeće), donose se i objašnjenja o njihovim vlasnicima, poglavito odvjetcima uglednih

bokeljskih pomorskih i trgovačkih obitelji. Također, većina tih jedrenjaka bila je povezana s okršajima protiv Osmanlija, odnosno sjevernoafričkih gusara. Važno je poglavlje knjige i razmatranje prikaza mletačkoga lava u dokumentima koje pohranjuje Pomorski muzej u Kotoru. To su, primjerice, knjiga s pravilnikom propisa mletačke trgovačke mornarice, knjiga kotorskoga gradskog vijeća i upute izaslanicima poslanim višim mletačkim instancijama za vojnu i humanitarnu pomoć, Statut grada Kotora, zbirka prijepisa povlastica za općine Perast i Prčanj, povelje duždeva, razne dukale i privilegije i slično. Na kraju te pomne i sadržajno vrlo informativne i dojmljive raščlambe, autorica je obradila i jednu minijaturu mletačkoga lava sa sv. Tripunom i grbom obitelji Balbi, a koja se pripisuje čuvenomu slikaru – Bokelju Lovru Dobričeviću.

U završnome dijelu knjige nalaze se Zaključak (96-98), pregled uporabljenih izvora i literature (99-101) te Sadržaj (102-103).

Radojka Abramović u ovoj je knjizi, popraćenoj odličnim ilustrativnim materijalom, uspješno evidentirala i razvrstala, prema materijalima i tehnikama, prikaze mletačkoga lava u Kotoru. Svaki je primjer pomno obrađen, iscrpno opisan s ikonografskog motrišta, ali je ujedno i stavljen u kontekst vremena, prostora i ljudi. Kako je Kotor, kao i veći dio Boke, niz stoljeća bio kontinuirano dio stečevina Republike svetoga Marka, a sam grad ujedno i sjedište pokrajine Mletačke Albanije, tragovi mletačke umjetnosti i kulture ovdje su nemjerljivo prisutni i u velikom dijelu sačuvani. Mletački lavovi, od kojih su poneki (kao i u Dalmaciji) doživjeli između dvaju svjetskih ratova i nakon 1945. godine lošu sudbinu jer su neopravdano i netočno predstavljali jedan od simbola fašističke vlasti, svakako su dio bogate bokeljske baštine. Stoga bi, kako i sama autorica najavljuje, od velike koristi bilo evidentiranje ostalih sačuvanih lavova duž Crnogorskog primorja koje je, kako smo napomenuli, stoljećima bilo dio jednoga istog državnog prostora, kao i pretežit dio istočnojadranske obale.

Lovorka Čoralić